

"To niesprawiedliwe!" - sprawiedliwy proces

Autorka: Anna Rabiega

TEMAT

Analiza różnych aspektów prawa do rzetelnego procesu sądowego.

KONTEKST

Plan aktywności jest przeznaczony dla grupy maksymalnie 30 młodych ludzi w wieku 16 lat i starszych. Może być wykorzystywany podczas zajęć z historii (zwłaszcza XX i XXI wieku), nauk społecznych, edukacji obywatelskiej i podobnych kursów lub podczas warsztatów w ramach wydarzeń takich jak Dzień Praw Człowieka w szkole.

CELE

Osoby uczestniczące rozumieją znaczenie i wagę poszczególnych elementów składających się na rzetelny proces sądowy.

EFEKTY KSZTAŁCENIA

- Osoby uczestniczące potrafią wymienić kluczowe elementy składające się na rzetelny proces sądowy.
- Osoby uczestniczące rozumieją i potrafią wyjaśnić różne aspekty prawa do rzetelnego procesu sądowego.
- Osoby uczestniczące potrafią analizować i omawiać rzeczywiste przypadki naruszeń prawa do rzetelnego procesu sądowego.
- Osoby uczestniczące przedstawiają ogólne zasady, które powinny mieć zastosowanie do każdego procesu, aby można go było uznać za sprawiedliwy.

POTRZEBNE MATERIAŁY I SPRZĘT

Krótkie fragmenty opisujące przypadki naruszenia prawa do rzetelnego procesu sądowego (Materiał A poniżej).

Przebieg zajęć (proces)

Czas trwania: 90 minut

Interaktywny quiz/ankieta: 10 minut

Osoba prowadząca zadaje osobom uczestniczącym kilka pytań na temat statystyk dotyczących prawa do rzetelnego procesu sądowego, aby mogli oni zrozumieć zakres i znaczenie problemu. Prosi osoby uczestniczące o zgadywanie:

1. Ile krajów podpisało umowy międzynarodowe zobowiązujące je do zapewnienia uczciwych procesów sądowych? (Ponad 90%)*
2. Ile osób jest obecnie przetrzymywanych na całym świecie w oczekiwaniu na proces? (3 miliony)**
3. Jaki procent naruszeń praw człowieka na świecie stanowią niesprawiedliwe procesy? (40%)***

Osoba prowadząca zapisuje sugestie osób uczestniczących na tablicy, a po udzieleniu przez nie odpowiedzi na wszystkie trzy pytania podaje im prawidłowe odpowiedzi. Jeśli to możliwe, dobrym pomysłem może być stworzenie quizu online (kahoot.it lub inny dostępny), wyświetlenie go na tablicy i wspólne rozwiązanie przez klasę.

Po zakończeniu quizu i udzieleniu poprawnych odpowiedzi, osoba prowadząca prosi chętną osobę o podsumowanie, wyciągając wnioski na podstawie informacji.

Krótką dyskusja: 15 minut

Osoba prowadząca inicjuje krótką dyskusję na temat rozumienia przez osoby uczestniczące prawa do rzetelnego procesu sądowego, w szczególności słowa "rzetelny" w tym kontekście:

1. Czy proces jest sprawiedliwy tylko wtedy, gdy jego wyniki są uznawane za sprawiedliwe przez wszystkie zaangażowane strony? Czy kiedykolwiek tak będzie?
2. Jeśli nie wynik - na podstawie czego jeszcze oceniamy sprawiedliwość procesu? (Proces)
3. Jak powinien wyglądać proces sądowy, aby można go było uznać za sprawiedliwy?

Praca w grupach: 20 minut

Osoby uczestniczące dobierają się w grupy maksymalnie sześćosobowe (łącznie pięć grup). Każda grupa otrzymuje krótki fragment opisujący przypadki naruszenia prawa do rzetelnego procesu sądowego (materiał A poniżej). Zadaniem każdej grupy jest omówienie przypadków, odpowiadając na dodatkowe pytania zawarte w ich materiałach, oraz przedstawienie swojej sprawy i wniosków z dyskusji reszcie klasy.

Prezentacja pracy grupowej: 30 minut

Prezentacje pracy grupowej, po których następuje krótka dyskusja w całej klasie na temat każdego z przypadków.

Część końcowa: 15 minut

Plenum porównuje wyniki i omawia je. Uczestnicy określają, czego nauczyli się podczas ćwiczenia. Osoba prowadząca wykorzystuje metodę diagramu rybiej ości, aby zebrać wszystkie zasady sprawiedliwego procesu, które wymyśliły osoby uczestniczące. Szkicuje na tablicy diagram rybiej ości i wpisuje w jego "główce" hasło "sprawiedliwy proces". Osoby uczestniczące sugerują pomysły na zasady sprawiedliwego procesu, które mają być zapisane obok głównych i drugorzędnych rybiej ości, uzasadniając swoje odpowiedzi. Są to zasady, które odkryli podczas pracy w grupach, ale także nowe, które uważają za ważne.

IMPLEMENTACJA ONLINE

Lekcję można łatwo przenieść do internetowego środowiska edukacyjnego. Należy jednak wykonać kilka kroków przygotowawczych. Interaktywny quiz/ankietę (wprowadzenie) należy przygotować wcześniej, korzystając z dowolnej platformy do tworzenia quizów online, takiej jak kahoot.it lub innej dostępnej. Następnie w klasie osoby uczestniczące rozwiązują go wspólnie, a osoba prowadząca komentuje, jak odpowiedzi osób uczestniczących mają się do rzeczywistości.

Krótką dyskusja (wprowadzenie) jest możliwa online z mniej licznymi grupami osób uczestniczących. Jeśli jednak klasa jest większa niż 10 osób, należy przeznaczyć więcej czasu na ćwiczenie i rozważyć dyskusje grupowe z trzema grupami osób uczestniczących, z których każda analizuje jedno z pytań i przedstawia swoje refleksje reszcie klasy. Praca grupowa (A.) może być łatwo przeprowadzona online w sposób opisany powyżej. Przydatne może być jednak pewne dostosowanie, na przykład osoba prowadząca może poprosić osoby uczestniczące o przygotowanie krótkich prezentacji PowerPoint z ich wnioskami, tak aby istniały pewne wizualizacje towarzyszące podsumowaniu przypadków, które przeanalizowali. Osoba prowadząca sugeruje, jakie kwestie osoby uczestniczące powinny poruszyć w swoich prezentacjach, na przykład:

* <https://www.fairtrials.org/right-fair-trial> dostęp z dnia 01.12.2018.

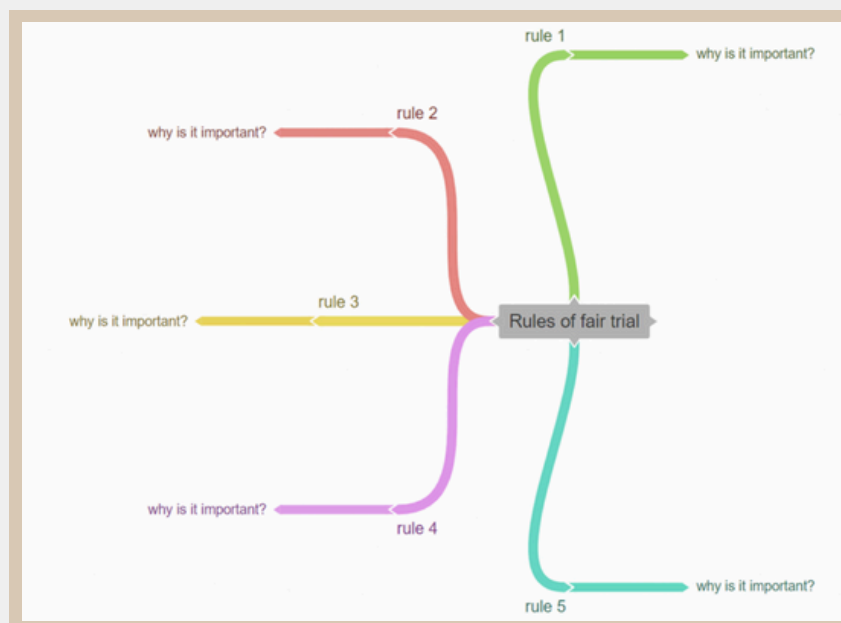
**Tamże

***Tamże

- Podsumowanie wydarzeń i sprawy
- Prawa, które mogły zostać naruszone
- Odpowiedzi na dodatkowe pytania (pod każdym z materiałów)

Ostatnią część można przeprowadzić za pomocą platformy internetowej do tworzenia map myśli, na przykład coggle.it. Osoba prowadząca tworzy diagram Coggle (mapę myśli) w formie zaproponowanej poniżej i udostępnia link osobom uczestniczącym, którzy edytują wpisy, wpisując swoje pomysły na zasady sprawiedliwego procesu i uzasadniając swoje wybory. W razie potrzeby osoby uczestniczące mogą również dodawać nowe wpisy.

Diagram Coggle'a:

Następnie osoba prowadząca czyta refleksje osób uczestniczących na temat doświadczenia i pozwala im wyrazić swoje opinie.

DALSZE LEKTURY I ŹRÓDŁA

- Strona internetowa Rady Europy, Prawo do rzetelnego procesu sądowego: <https://www.coe.int/en/web/impact-convention-human-rights/right-to-a-fair-trial>
- Strona internetowa Amnesty International: www.amnesty.org
- "The right to a fair trial. A guide to the implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights", Nuala Mole, Catharina Harby, available at: <https://rm.coe.int/168007ff49>
- Książki beletrystyczne:
 - "Zabić drozda" autorstwa Harper Le
 - "Proces" autorstwa Franca Kafki
 - "The Ox-Bow Incident" autorstwa Waltera Van Tilburga Clarka
- Filmy:
 - Dwunastu gniewnych ludzi", reżyseria Sidney Lumet
 - "Zabić drozda", reżyseria Robert Mulligan
 - "Wyrok", reżyseria Sidney Lumet
 - "W imię ojca", reżyseria Jim Sheridan
 - "Sacco i Vanzetti", reżyseria Giuliano Montaldo
 - Lista innych interesujących tytułów: <https://www.imdb.com/list/ls009538688/>

1. Dowiedz się o innych aspektach prawa do rzetelnego procesu sądowego, które nie zostały omówione na zajęciach. Upewnij się, że jesteś w stanie wyjaśnić znaczenie i wagę każdego z nich.
2. Czy każdy powinien mieć spełnione wszystkie swoje prawa do sprawiedliwego procesu, czy też istnieją wyjątki? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Materiał A na następnych stronach:

Sprawa 1

W okręgu Plăieșii de Jos w okręgu Harghita w Rumunii doszło do sporu między Romami a nieromskimi mieszkańcami pobliskich wiosek. W dniu 6 czerwca 1991 r. w Plăieșii de Sus (jednej z wiosek w okręgu) rozpoczęła się bójka między czterema Romami a stróżem nocnym. Po tych wydarzeniach tłum złożony z nieromskich mieszkańców wsi napadł i pobił w odwecie dwóch Romów, śmiertelnie raniąc jednego z nich. W dniu 8 czerwca 1991 r. nieromscy mieszkańcy wywiesili publiczne ogłoszenie na zewnętrznej granicy romskiej osady, informując mieszkańców, że w dniu 9 czerwca 1991 r. ich domy zostaną podpalone. Romowie poinformowali policję i władze wioski. Lokalne władze nie podjęły jednak interwencji, zamiast tego "doradzając" Romom, aby opuścili swoje domy dla własnego bezpieczeństwa. Następnego dnia romscy wieśniacy uciekli ze swoich domów i schronili się w pobliskiej stajni należącej do lokalnej spółdzielni rolniczej, podczas gdy zorganizowana grupa nieromskich wieśniaków zniszczyła wszystkie romskie domy.

Komenda Powiatowa Policji w Harghita, pod nadzorem Prokuratury Rejonowej Miercurea Ciuc, wszczęła dochodzenie w sprawie tych wydarzeń. Niektórzy Romowie z wioski, którzy zostali przesłuchani przez zespół dochodzeniowy, byli w stanie podać nazwiska potencjalnych podejrzanych. W raporcie końcowym stwierdzono, że zniszczenie przez podpalenie było spowodowane walką w dniu 6 czerwca 1991 r. oraz faktem, że Romowie mieli w zwyczaju wypasać swoje zwierzęta na ziemi należącej do nieromskich mieszkańców wioski.

Lokalne władze wyraziły opinię, że sami Romowie lub "Cyganie", jak to określili, "ponoszą winę za to, co się stało", ponieważ "kradną, aby zarobić na życie i są agresywni wobec innych ludzi".

W dniu 27 czerwca 1996 r. Prokuratura Sądu Okręgowego w Harghita umorzyła śledztwo z powodu przedawnienia ścigania przestępstw. Jej decyzja została podtrzymana, na podstawie złożonego zażalenia, decyzją Prokuratury Sądu Najwyższego z dnia 9 października 1998 roku.

Sąd Najwyższy stwierdził również, że przestępstwa zostały popełnione "w wyniku poważnych aktów prowokacji ze strony ofiar" i uznał, że ze względu na dużą liczbę zaangażowanych osób niemożliwe było ustalenie sprawców ataku *.

1. Czy sprawa romskich mieszkańców wsi została właściwie zbadana przez władze lokalne?
2. Czy zapewniono im sprawiedliwy proces?
3. Jaką ogólną zasadę należy przyjąć, aby uniknąć podobnych sytuacji w przyszłości?
4. Co można zrobić, aby naprawić sytuację?

Sprawa 2

Oleksandr Volkov był sędzią Sądu Najwyższego w Ukrainie. W grudniu 2007 r. pan Volkov został wybrany na stanowisko członka Wysokiej Rady Sprawiedliwości ("HCJ"), ale nie objął urzędu, ponieważ nie pozwolono mu złożyć przysięgi w parlamencie. Odpowiednio w grudniu 2008 r. i marcu 2009 r. dwóch członków HCJ, R.K. i V.K. - który został wybrany na przewodniczącego HCJ w marcu 2010 r. - przeprowadziło wstępne dochodzenie w sprawie możliwego niewłaściwego postępowania pana Volkova. Doszli oni do wniosku, że kilkakrotnie dokonywał on przeglądu decyzji wydanych przez sędziego B., brata swojej żony - niektóre z nich pochodziły z 2003 roku - oraz że dopuścił się rażących naruszeń proceduralnych przy rozpatrywaniu spraw dotyczących spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, niektóre z jego działań pochodziły z 2006 roku.

*<https://www.coe.int/en/web/impact-convention-human-rights/-/failure-to-investigate-attack-on-roma-settlement-leads-to-local-reforms>

Po tych dochodzeniach V.K., jako przewodniczący HCJ, złożył dwa wnioski do parlamentu o odwołanie pana Volkova ze stanowiska sędziego. Pan Volkov twierdził, że nie zrobił nic złego, a sprawa przeciwko niemu została sfałszowana. Jego przedstawiciel prawny argumentował, że pan Volkov padł ofiarą korupcji politycznej. Parlament zagłosował za jego odwołaniem, a pan Volkov został usunięty ze stanowiska w 2010 roku. Parlament zagłosował za jego odwołaniem za "złamanie przysięgi", a pan Volkov został usunięty ze stanowiska w 2010 roku.

Pan Volkov zakwestionował swoje zwolnienie przed Wyższym Sądem Administracyjnym ("HAC"), który stwierdził, że wniosek HCJ o zwolnienie go w następstwie dochodzenia V.K. był zgodny z prawem i uzasadniony. HAC uznał ponadto, że wniosek złożony w następstwie dochodzenia R.K. był niezgodny z prawem, ponieważ pan Volkov i brat jego żony nie zostali uznani za krewnych w świetle obowiązujących wówczas przepisów. HAC odmówił jednak uchylecia aktów podjętych przez HCJ w tej sprawie, zauważając, że zgodnie z obowiązującymi przepisami nie był do tego upoważniony*.

1. Czy sprawa pana Volkova została właściwie zbadana przez ukraińskie władze?
2. Czy zapewniono mu sprawiedliwy proces?
3. Jaką ogólną zasadę należy przyjąć, aby uniknąć podobnych sytuacji w przyszłości?
4. Co można zrobić, aby naprawić tę sytuację?

Sprawa 3

Fatma Ormanci mieszka w Kahramanmaraş w Turcji. Jej mąż zginął w 1991 r., kiedy terroryści napadli na wioskę Kahramanmaraş i zabili wszystkich mieszkańców płci męskiej. Rok później pani Ormanci wniosła sprawę przeciwko Ministerstwu Spraw Wewnętrznych (MoIA), twierdząc, że państwo naruszyło obowiązek ochrony życia i bezpieczeństwa swoich obywateli. Zwróciła się do sądu o przyznanie jej odszkodowania za szkodę w związku ze śmiercią jej męża.

W dniu 29 kwietnia 1992 r. sprawa została zgłoszona do MoIA. Miesiąc później MoIA przedstawiła swoje uwagi. W dniu 16 czerwca 1992 r. zostały one wysłane do pani Ormanci. W dniu 22 czerwca 1992 r. pani Ormanci przedstawiła swoją odpowiedź, która została wysłana do MoIA w dniu 20 sierpnia 1992 r. Miesiąc później MoIA przedstawiła dodatkowe uwagi. W dniu 21 lutego 1994 r. Sąd Administracyjny w Ankarze uznał się za niewłaściwy miejscowo i przestał akta sprawy do Sądu Administracyjnego w Gaziantep.

W dniu 22 grudnia 1994 r. Sąd Administracyjny w Gaziantep wydał tymczasową decyzję, w której zażądał informacji od różnych organów administracyjnych i wyznaczył biegłego do obliczenia wysokości szkody pieniężnej poniesionej przez panią Ormanci. Między 20 a 7 marca 1995 r. złożono dokumenty, o które zwrócono się do rejestru gruntów, pomocy społecznej Elbistan, sił bezpieczeństwa, Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, biura gubernatora dystryktu Elbistan, dowództwa żandarmerii Kahramanmaraş. W dniu 4 kwietnia 1995 r. sąd zażądał akt urodzenia rodziny Ormanci z rejestru urodzeń w Elbistanie. W dniu 5 czerwca 1995 r. akta zostały przedłożone sądowi. W dniu 4 września 1995 r. akta sprawy zostały przesłane do biegłego. W dniu 22 września 1995 r. raport biegłego został przedłożony sądowi. W dniu 19 czerwca 1996 r. Sąd Administracyjny w Gaziantep przyznał pani Ormanci odszkodowanie wraz z odsetkami od dnia wniesienia pozwu.

W dniu 9 grudnia 1996 r. MoIA odwołała się od tej decyzji do Naczelnego Sądu Administracyjnego. W dniu 13 lutego 1997 r. pani Ormanci przedstawiła swoje uwagi. W dniu 28 marca 1997 r. akta sprawy wpłynęły do Naczelnego Sądu Administracyjnego. W dniu 10 listopada 1997 r. prokurator Naczelnego Sądu Administracyjnego wydał swoją opinię. W dniu 10 marca 1998 r. Naczelny Sąd Administracyjny utrzymał w mocy decyzję sądu pierwszej instancji i pani Ormanci otrzymała kwotę przyznaną jej wcześniej**.

1. Czy sprawa pani Ormanci została właściwie zbadana przez tureckie władze?
2. Czy zapewniono jej sprawiedliwy proces?
3. Jaką ogólną zasadę należy przyjąć, aby uniknąć podobnych sytuacji w przyszłości?
4. Co można zrobić, aby naprawić tę sytuację?

* <https://www.coe.int/en/web/impact-convention-human-rights/-/reinstatement-of-judge-said-to-be-the-victim-of-political-corruption>

** <https://www.coe.int/en/web/impact-convention-human-rights/-/legal-reforms-to-tackle-delays-in-getting-justice>

Sprawa 4

DMD GROUP to spółka założona w 1997 r. z siedzibą w Trenczynie w Słowacji. We wrześniu 1998 r. spółka wystąpiła do sądu rejonowego w Martinie o egzekucję roszczenia finansowego wobec dużej spółki zajmującej się produkcją broni. Początkowo roszczenie zostało rozpatrzone pozytywnie przez słowackie sądy. Jednak w dniu 30 czerwca 1999 r. nowo mianowany prezes Sądu Okręgowego ponownie przydzielił sprawę sobie jako sędziemu. Tego samego dnia wydał postanowienie o odrzuceniu pozwu, które zawierało tylko dwie strony i od którego nie można było się odwołać.

DMD GROUP wniosła skargę konstytucyjną, w której podniosła między innymi, że jej prawo do rozpoznania sprawy przez sąd ustanowiony ustawą zostało naruszone przez to, że Prezes Sądu Rejonowego przydzielił sprawę samemu sobie. Spółka zarzucała w szczególności, że Prezes Sądu Okręgowego interweniował w jej sprawie z powodów politycznych, w związku z walką o władzę pomiędzy grupami gospodarczymi. W styczniu 2003 r. Trybunał Konstytucyjny uznał, że nie doszło do naruszenia art. 48 ust. 1 Konstytucji (który stanowi, że nikt nie może być pozbawiony urzędu sędziego powołanego zgodnie z prawem). Stwierdził w szczególności, że przeniesienie nastąpiło w kontekście modyfikacji harmonogramu pracy Sądu Rejonowego w 1999 r. w celu zapewnienia równego podziału spraw dotyczących postępowania egzekucyjnego i zgodnie z obowiązującymi przepisami.

W okresie od 1 marca do 15 lipca 1999 r. łącznie 348 spraw zostało przydzielonych do różnych Sekcji Sądu Rejonowego. Z tego 49 spraw zostało przekazanych do Sekcji Prezesa Sądu Rejonowego. W 1999 r. wprowadził kolejne zmiany w harmonogramie pracy, które weszły w życie w czerwcu, sierpniu i październiku 1999 r.*

1. Czy sprawa DMD GROUP została właściwie zbadana przez słowackie władze?
2. Czy zapewniono im sprawiedliwy proces?
3. Jaką ogólną zasadę należy przyjąć, aby uniknąć podobnych sytuacji w przyszłości?
4. Co można zrobić, aby naprawić tę sytuację?

Sprawa 5

W 1995 r. pan Millan, obywatel Andory, zapoznał się z niejakim J.P., który znał i współpracował z niejakim A.G. w celu przemytu tytoniu z Księstwa Andory do Francji i Hiszpanii. Około godziny 22:00 w dniu 22 marca 1995 r. pan Millan towarzyszył J.P. do domu A.G.. Stamtąd cała trójka pojechała razem samochodem zarejestrowanym na nazwisko Millana do miejsca znanego jako "Coll d'Ordino". Po drodze J.P. i A.G. pokłócili się. W "Coll d'Ordino" J.P. poprosił A.G., aby wysiadł z samochodu i kontynuował dyskusję w pobliskim lesie. Wziął karabin kaliber 0,22 z bagażnika samochodu i gdy znalazł się w lesie, strzelił do A.G. kilka razy i zabił go. Pan Millan był świadkiem tej sceny i, rzekomo po otrzymaniu gróźb od J.P., pomógł mu ukryć ciało w samochodzie przed podpaleniem samochodu. Zaraz potem J.P., obywatel Hiszpanii, opuścił Andorę, a pan Millan został aresztowany przez policję i oskarżony przez prokuratora o ukrywanie zwłok.

Wyrokiem z dnia 22 listopada 1995 r., po przeprowadzeniu postępowania kontradyktoryjnego, w którym pan Millan był reprezentowany przez adwokata, oraz publicznej rozprawy, Tribunal de Corts of Andorra uznał go winnym ukrycia zwłok (ofiary morderstwa) i skazał na sześć lat pozbawienia wolności. Podczas rozprawy pan Millan argumentował, że nie może stanąć przed sądem, dopóki główny sprawca nie zostanie osądzony w Hiszpanii oraz że sędzia śledczy odmówił uzyskania dodatkowych dowodów, o które wnioskował; w szczególności odmówił wysłania listów rogatoryjnych do władz hiszpańskich w celu przesłuchania J.P.

Pan Millan odwołał się od tego wyroku do Wyższego Sądu Sprawiedliwości w Andorze. Twierdził, że sąd popełnił błąd w ocenie dowodów i nie uwzględnił w wystarczającym stopniu wniosków zawartych w raportach psychiatrycznych dotyczących jego osoby ani nie zastosował zasady domniemania niewinności. W wyroku z dnia 3 kwietnia 1996 r. Wyższy Sąd Sprawiedliwości Andory utrzymał w mocy zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie. W swojej decyzji stwierdził, że wyrok sądu procesowego zawierał dokładny i obiektywny opis przestępstwa, które zostało popełnione.

* <https://www.coe.int/en/web/impact-convention-human-rights/-/suspicions-of-a-biased-judge-lead-to-reforms-to-protect-a-fair-legal-system>

Pan Millan chciał złożyć odwołanie do Trybunału Konstytucyjnego Andory, twierdząc, że jego proces był niesprawiedliwy. Zgodnie z prawem, najpierw musiał uzyskać zgodę Biura Rady Stanu. W uzasadnionej decyzji z dnia 26 kwietnia 1996 r. Główny Radca Stanu Księstwa Andory odmówił*.

1. Czy sprawa pana Millana została właściwie zbadana przez władze Andory?
2. Czy zapewniono mu sprawiedliwy proces?
3. Jaką ogólną zasadę należy przyjąć, aby uniknąć podobnych sytuacji w przyszłości?
4. Co można zrobić, aby naprawić tę sytuację?

* <https://www.coe.int/en/web/impact-convention-human-rights/-/an-end-to-government-control-over-the-right-to-appeal-to-the-constitutional-tribunal>

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Treść tego materiału nie odzwierciedla oficjalnej opinii Unii Europejskiej.
Odpowiedzialność za informacje i poglądy wyrażone w tym materiale spoczywa wyłącznie na autorze (autorach).